

Budynek kina 'Ton' (dawny szpital - przytułek)

Współrzędne: Szerokość - 53.132656, Długość - 23.162361

Ten widoczny na wielu zdjęciach białostockiej Katedry, stojący w jej cieniu budynek, dla wielu mieszkańców miasta jest siedzibą kina **"Ton"** i niezależnie od jego dalszych losów, taka nazwa będzie jeszcze funkcjonować przez wiele lat. Kino wprowadziło się tutaj dopiero w latach 50 - tych XX wieku, ale wcześniej pełnił on wiele różnych funkcji. Najstarsze informacje o powstaniu tego obiektu pochodzą z 1762 r, kiedy to hetman Jan Klemens Branicki polecił utworzenie **szpitala** (**przytułku** na 7 dziadów kościelnych i 6 bab") . Dla takich właśnie celów zostaje wybudowany nowy budynek. Opiekę nad chorymi w chrześcijańskim szpitalu sprawowali sprowadzani przez Branickich lekarze i Siostry Miłosierdzia z pobliskiego klasztoru. Po śmierci hetmana szpital działa dalej. Nie przerywa swojej działalności również w czasie zaborów. Władze pruskie, dbając o stan higieniczny miasta, w latach 1795-1807 wielokrotnie wspierały ten zakład. W 1810 roku uczynili to też Rosjanie, gdyż szpital (na skutek zmian politycznych i administracyjnych) podupadł do tego stopnia, że zaczęli go opuszczać chorzy. W 1843 roku, po ograniczeniu działalności zakonu Sióstr Miłosierdzia, placówka przestała działać. Dwanaście lat później budynek dawnego szpitala-przytułku, przejęty został przez Białostockie Towarzystwo Dobroczynności, które w 1859 roku gruntownie go wyremontowało. Mieściły się w nim wtedy liczne drobne zakłady i sklepy. Tu swoją siedzibę miało Stowarzyszenie Robotników Katolickich, założone w 1908 roku. Przed 1915 rokiem działała tu też jedna z nielicznych białostockich kwiaciarni, prowadzona przez Szmida.

Po odzyskaniu niepodległości w budynku miały swoje siedziby drukarnia Hupertza, Spółdzielnia Ogrodniczo- Pszczelnicza, księgarnia religijna, sklepy z warzywami i zakład pogrzebowy, 23 stycznia 1935 roku, po remoncie i dobudowaniu sali, w której funkcjonowało kino **"Świat"**, nastąpiło uroczyste otwarcie i poświęcenie **Domu Katolickiego"**. Uroczystość poprowadził arcybiskup Romuald Jałbrzykowski. Właścicielem obiektu było Chrześcijańskie Stowarzyszenie Spółdzielcze **"Zjednoczenie"**,

W następnych latach przez scenę kina **"Świat"** przewinęli się wybitni artyści II Rzeczypospolitej **Hanka Ordonówna, Loda Halama, Chór Juranda**. A w 1937 roku publiczność wysłuchała odczytu **"85 kilometrów od Białegostoku"** wygłoszonego przez **Melchiora Wańkowicza**. Budynek **Domu Katolickiego"** był jednym z nielicznych, który ocalał po zniszczeniu śródmieścia w 1944 roku.

Z kolei jedną z pierwszych instytucji w odradzającym się Białymstoku był teatr. Jego początki przywołują wspomnienia **Witolda Różyckiego**, którego brat **Zygmunt** był animatorem życia teatralnego w Białymstoku przed 1915 rokiem: **"Z teatru ocalały jedynie mury i fasada (...). Poszedłem do księdza Chodyki, który miał w obrębie swojej parafii dużą i dobrze zachowaną salę. Był to budynek obecnego kina **"Ton"**, a wówczas kina **"Świat"**. Dzięki uprzejmości księdza mogliśmy z tej sali korzystać bezpłatnie"**.

Budynek kina 'Ton' (dawny szpital - przytułek)

I tak na dawnym szpitalu zawisł szyld "Teatr Miejski". 22 września 1944 roku odbyła się pierwsza premiera - wystawiono "Uciekła mi przepióreczka" Stefana Żeromskiego. Obsadę stanowiła grupa aktorów przybyłych do Białegostoku z Lublina, między innymi: Lidia Zamków, Józef Kondrat, Jan Świdorski i Czesław Wołłejko. Pod koniec 1944 roku do zespołu dołączyli aktorzy wileńskiej "Lutni" z Hanką Bielicką, Jerzym Duszyńskim, Zygmuntem Kęstowiczem i Igorem Śmiałowskim. Wkrótce większość tych wspaniałych artystów rozjechała się po całej Polsce, a teatr funkcjonował w tym miejscu do 1948 roku. W latach tych budynek dawnego "Domu Katolickiego" miał i inne, po-nure oblicze. Z racji, że posiadał jedyną w mieście dużą salę, organizowano w nim pokazowe procesy polityczne, Jednym z najgłośniejszych był proces Aleksandra Rybnika. Po tych dramatycznych wydarzeniach pozostała pamięć i tablice. Później od początku lat 50-tych do 2009 roku działa tu kino "Ton" i dla większości białostoczian z tym będzie kojarzył się ten budynek. Po 1990 roku budynek został zwrócony Kościołowi białostockiemu.

Informacje pochodzą z książki "Białystok przewodnik historyczny" Andrzeja Lechowskiego Dawny szpital przy Rynku Kościuszki 2 z 2 poł. XVIII wpisany jest do rejestru zabytków pod nr : A-203 z 20.11.1966